

Εξ Αποστάσεως Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα:

Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2021-2022

Μεταπτυχιακή Διατριβή:

«Συνεργατικές πρακτικές και συγκρούσεις στην Ανατολική Μεσόγειο: προς διαμόρφωση Ελληνικής Στρατηγικής»

Αραμπατζής Γρηγόριος

Επιβλέπων Καθηγητής: Δρ. Ρούσσος Σωτήριος

Αλεξανδρούπολη, Ιανουάριος 2023

Πνευματικά Δικαιώματα

Copyright © Αραμπατζής Γρηγόριος, 2023

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πρότασης διπλωματικής εργασίας από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις
Πάφου δεν δηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.

Ονοματεπώνυμο φοιτητή: Γρηγόριος Αραμπατζής

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: «Συνεργατικές πρακτικές και συγκρούσεις στην Ανατολική Μεσόγειο: προς διαμόρφωση Ελληνικής Στρατηγικής»

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος).....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Γρηγόριος Αραμπατζής, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο: *«Συνεργατικές πρακτικές και συγκρούσεις στην Ανατολική Μεσόγειο: προς διαμόρφωση Ελληνικής Στρατηγικής»*, αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

Γρηγόριος Κ. Αραμπατζής

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό και με την ευκαιρία παρουσίασης της διπλωματικής μου εργασίας, η οποία εκπονήθηκε στο πλαίσιο φοίτησής μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια» του Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφου, οφείλω να ευχαριστήσω όσους συνέβαλαν, κατ' οποιοδήποτε τρόπο στην ολοκλήρωσή της.

Αρχικά, θα ήθελα να εκφράσω τις ιδιαίτερες ευχαριστίες μου στον Επιβλέποντα Καθηγητή μου, Δρ. Ρούσσο Σωτήριο, για την καθοδήγηση, τις κατευθύνσεις, τα ερεθίσματα, την υποστήριξη κι εν γένει ενθάρρυνση καθ' όλη τη διάρκεια της συνεργασίας και των διαλέξεων.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στους συμφοιτητές μου Παπασπύρο Χρήστο και Αϊδινίδη Ιωάννη για την πολύτιμη βοήθεια και υποστήριξη που μου προσέφεραν κατά τη διάρκεια των σπουδών μου. Μία συνεργασία η οποία μετουσιώθηκε σε φιλία.

Πίνακας περιεχομένων

Abstract	1
Περίληψη	2
ΜΕΡΟΣ Α΄	3
1. Εισαγωγή	3
1.1. Παρουσίαση Προβληματικής	3
1.2. Σκοπός και Κύριο Ερευνητικό Ερώτημα	4
1.3. Επιμέρους Ερευνητικά Ερωτήματα	5
1.4. Μεθοδολογία	5
1.5. Συνοπτική βιβλιογραφική ανασκόπηση	6
2. Το υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου	8
2.1. Θεσμική προσέγγιση του υποσυστήματος της Ανατολικής Μεσογείου	8
2.1.1. Διαπίστωση – Τεκμηρίωση	11
2.2. Η Στρατηγική προσέγγιση της Ανατολικής Μεσογείου	12
2.2.2. Η Ενεργειακή Ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου	12
2.2.3. Υβριδικές Απειλές στην Ανατολική Μεσόγειο	13
2.2.4. Κατακλείδα Κεφαλαίου	15
ΜΕΡΟΣ Β΄	16
3. Η Στρατηγική των κρατών στην Ανατολική Μεσόγειο	16
3.1. Ανάλυση εμπλεκομένων μερών	16
Υπερσυστημικοί Δρώντες «Επίδοξοι Επισκέπτες»	16
3.1.1. ΗΠΑ: Διατήρηση της Ισορροπίας Ισχύος	16
3.1.2. Κίνα: Ειρηνική Άνοδος ή Λανθάνουσα Ισχύς;	18
3.1.3. Ρωσία: το παίγνιο της κότας	19
3.1.4. Ευρωπαϊκή Ένωση: προς υιοθέτηση συνεκτικής στρατηγικής	21

3.1.5. Γαλλία: προασπιστής των Δυτικών αξιών	22
3.1.6. Ιταλία: «Παθητική πλοήγηση» ή «Στρατηγική υπομονή».....	23
Συστημικοί Δρώντες	24
3.1.7. Ισραήλ: ο αιώνιος πολιορκημένος.....	24
3.1.8. Αίγυπτος: η γεωπολιτική της αυτοβοήθειας	26
3.1.9. Κύπρος: Το μήλον της Έριδος	27
3.1.10. Τουρκία: Bandwagoning for Profit.....	29
4. Οι διαχρονικές προβληματικές της Ελληνικής Στρατηγικής και οι προσπάθειες αναδόμησης της	31
4.1. Οι Απειλές και οι Προκλήσεις της Άγκυρας	31
4.1.1. Η επιθετικότητα της Τουρκίας έναντι της Ελλάδος στην Ανατολική Μεσόγειο	32
4.1.2. Η κρίση στη Λιβύη.....	33
4.1.3. Η εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού	34
4.1.4. Οι παράνομες διεκδικήσεις της Άγκυρας και η δημιουργία τετελεσμένων. ...	35
4.2. Οι προβληματικές που ενέτειναν την Τουρκική απειλή	36
4.2.1. Το φοβικό σύνδρομο της Ελλάδας.....	36
4.2.2. Ο ενδοιασμός εφαρμογής της στρατηγικής αποτροπής	37
4.2.3. Η απουσία μακροπρόθεσμης ολιστικής στρατηγικής	38
4.2.4. Οι ατελέσφορη προσκόλληση στο Διεθνές Δίκαιο	38
4.2.5. Η επαμφοτερίζουσα στάση του NATO και της ΕΕ στο ζήτημα των κυρώσεων	40
4.3. Η αναθεώρηση της Ελληνικής Στρατηγικής σήμερα	40
4.3.1. Οι πυλώνες της νέας Ελληνικής Στρατηγικής.....	41
4.3.2. Η συμμαχία με το Ισραήλ	42
4.3.3. Η συμμαχία με τις ΗΠΑ	43

4.3.4. Η αναβάθμιση των σχέσεων με τον Αραβικό Κόσμο	44
4.3.5. Ελληνικές πρωτοβουλίες στα πλαίσια του μεταναστευτικού.....	46
4.3.6. Η στρατηγική συμμαχία με τη Γαλλία.....	46
4.4. Αποτελέσματα – Προβληματισμοί - Προτάσεις διαμόρφωσης Ελληνικής Στρατηγικής	47
4.4.1. Τι πετύχαμε;.....	47
4.4.2 Τι λείπει και πως πρέπει να ενεργήσουμε;	48
4.4.2.1. Η πραγματική αποτροπή και η δημιουργία τετελεσμένων.....	49
4.4.2.2. Το επικοινωνιακό παιχνίδι.....	52
5. Συμπεράσματα.....	53
Βιβλιογραφία.....	58

Abstract

This thesis deals with the formulation of Greece's high strategy based on the strategic goals of the parties involved in the Eastern Mediterranean region, which has now taken the form of a highly fluid subsystem, due to the discovery of hydrocarbons and Turkey's revisionist stance. The subject will be launched through the pragmatic perspective of interest-based pursuits, in terms of power. The main purpose is to derive a proposal for a Greek strategy, not systemically and in isolation, but as a function of the international ferments and developments that are based on the strategy of the other states involved in the subsystem.

The theoretical chapter will document the reason why the approach to this problematic is best rendered through Realism instead of Liberalism, as well as the reasons why the international community highlights both the importance and the complexity of the Eastern Mediterranean. The next chapter will analyze the strategic aspirations of the states involved in the region, which directly or indirectly affect Greece's choices. Through the analysis of the main elements of their strategic choices in this subsystem, a multitude of alliances and conflicts equations are created, whose factors are both the Eastern Mediterranean states (Egypt, Israel, Cyprus, Turkey) and the Great Powers (USA, China, Russia), as well as EU, France and Italy. Greece stopped observing all these in a pathetic way, on the contrary it actively cooperates or opposes to those states. In the fourth chapter, the problems of the Greek strategy will be analyzed, which lie both in the Turkish threat and in the lack of a holistic plan. The latter is summed up in the phobic syndrome, in the reluctance to implement the deterrence strategy, in the appeasing attitude of Greece towards Turkey and in the lack of a common strategic line from the respective political currents. Then, the new strategic course that Greece took after the conclusion of the illegal Turkish-Libyan memorandum, which was a crucial factor in its diplomatic awakening, will be analyzed. In closing, it is sought to list proposals to improve the Greek Strategy and the ways in which Greece can increase its geopolitical value in the Eastern Mediterranean, deepening into long term alliances and not into regular restraints of Turkey, which are considered as short term recovery way.

Περίληψη

Η παρούσα διατριβή πραγματεύεται τη διαμόρφωση υψηλής στρατηγικής της Ελλάδας με γνώμονα τις στρατηγικές στοχεύσεις των εμπλεκόμενων μερών στη περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου. Η περιοχή αυτή έχει λάβει πλέον τη μορφή υποσυστήματος με μεγάλη ρευστότητα, λόγω της ανακάλυψης υδρογονανθράκων και της αναθεωρητικής στάσης της Τουρκίας. Η εργασία θα δρομολογηθεί μέσα από τη ρεαλιστική σκοπιά των συμφεροντολογικών επιδιώξεων, με όρους ισχύος. Βασικός σκοπός αποτελεί η εξαγωγή μίας πρότασης ελληνικής στρατηγικής όχι συστημικά και απομονωμένα, αλλά συναρτήσει των διεθνών ζυμώσεων κι εξελίξεων που στηρίζονται στη στρατηγική των υπολοίπων κρατών που εμπλέκονται στο υποσύστημα.

Στο θεωρητικό κεφάλαιο θα τεκμηριωθεί ο λόγος για τον οποίο η προσέγγιση της αυτής προβληματικής αποδίδεται καλύτερα υπό το πρίσμα του Ρεαλισμού αντί του Φιλελευθερισμού, καθώς και τους λόγους που η διεθνή κοινότητα εξάρει τόσο την σημασία αλλά και την πολυπλοκότητα της Ανατολικής Μεσογείου ως υποσύστημα. Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι στρατηγικές επιδιώξεις των εμπλεκόμενων κρατών στην περιφέρεια, οι οποίες επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τις επιλογές της Ελλάδας. Μέσω της ανάλυσης βασικών στοιχείων των στρατηγικών τους επιλογών στην Ανατολική Μεσόγειο, δημιουργείται πληθώρα συμμαχικών και συγκρουσιακών εξισώσεων, των οποίων παράγοντες αποτελούν τόσο τα εκβάλλοντα της Ανατολικής Μεσογείου κράτη (Αίγυπτος, Ισραήλ, Κύπρος, Τουρκία), όσο και οι Μεγάλες Δυνάμεις (ΗΠΑ, Κίνα, Ρωσία), αλλά και η ΕΕ, η Γαλλία και η Ιταλία. Η Ελλάδα πλέον δεν τηρεί ουδετερότητα σχεδόν με καμία εξ' αυτών, αντιθέτως συνεργάζεται ή αντιπαράκειται ενεργά. Στο τέταρτο κεφάλαιο, θα αναφερθούν οι προβληματικές της ελληνικής στρατηγικής, οι οποίες έγκεινται τόσο στην τουρκική απειλή, όσο και στην έλλειψη ενός ολιστικού σχεδίου. Το τελευταίο συνοψίζεται στο φοβικό σύνδρομο της Ελλάδας, στον ενδοιασμό εφαρμογής της στρατηγικής αποτροπής, στην κατευναστική στάση της χώρας μας προς τη Τουρκία και στην έλλειψη κοινής στρατηγικής γραμμής από τα εκάστοτε πολιτικά ρεύματα της Ελλάδας. Στη συνέχεια, θα αναλυθεί η νέα στρατηγική πορεία που χάραξε η Ελλάδα μετά τη σύναψη του παράνομου τουρκοκυβικού μνημονίου, το οποίο αποτέλεσε κρίσιμο παράγοντα στην διπλωματική της αφύπνιση. Κλείνοντας, επιδιώκεται η παράθεση προτάσεων προς βελτίωση της Ελληνικής Στρατηγικής και τους τρόπους με τους οποίους η Ελλάδα δύναται

να γιγαντώσει την γεωπολιτική της αξία στην Ανατολική Μεσόγειο, εμβαθύνοντας σε μακροπρόθεσμες συμμαχίες και όχι σε τακτικές ανασχές της Τουρκίας, οι οποίες κρίνονται βραχείας ανάκαμψης.

ΜΕΡΟΣ Α΄

1. Εισαγωγή

1.1. Παρουσίαση Προβληματικής

«Ο μοναδικός δεσμός που ενώνει τα έθνη είναι η απουσία αντίθετων συμφερόντων» · αυτή η φράση του Hans Morgenthau εκφράζει πλέον τη μεγαλύτερη αλήθεια για την περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου. Δραστηριότητες, συμμαχίες, εντάσεις, δράσεις και αντιδράσεις συνθέτουν ένα δυναμικό πλέγμα ισχυρών αλληλεπιδράσεων μεταξύ των κρατών που εκβάλλουν σε αυτή και όχι μόνο. Το παραπάνω πιστοποιείται από τα γεγονότα τα οποία διαδραματίζονται την τελευταία πενταετία, ενώ μάλιστα τα τεκταινόμενα της περιοχής προμηνύουν τη μετάβαση από μία ιστορική περίοδο σε μία άλλη, η οποία ωστόσο δεν έχει ακόμη αποκρυσταλλωθεί. Το γεγονός ότι οι ΗΠΑ έχουν καταστεί ενεργειακά ανεξάρτητες κι εν δυνάμει παραγωγός ενέργειας μετά την ανακάλυψη μεγάλων κοιτασμάτων σχιστολιθικών υδρογονανθράκων, έχει προκαλέσει αλλαγή σε ολόκληρη τη δομή του διεθνούς συστήματος και της γεωγραφίας της ενέργειας (Γρίβας, 2019). Αυτό συμβαίνει διότι οι ΗΠΑ έπαψαν πλέον να ενδιαφέρονται για τη διατήρηση της ενεργειακής τάξης, επιδιώκοντας πιθανώς μία ενεργειακή «αταξία» στα πλαίσια της ανταγωνιστικότητας της τιμής του πετρελαίου και του φυσικού αερίου.

Έτσι, το ελλιπές τους ενδιαφέρον να διατηρήσουν ένα παγκοσμιοποιημένο σταθερό ενεργειακό σύστημα, οδήγησε σε μία μετάβαση ενός κόσμου ενεργειακών περιφερειών. Σε αυτό ήρθε να προστεθεί η ανακάλυψη τεραστίων αποθεμάτων πλουτοπαραγωγικών πηγών στην λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου δημιουργώντας έναν ισχυρότατο «γεωπολιτικό σεισμό» κινδύνων κι ευκαιριών για τα κράτη. Την ισχύ του γεωγραφικού αυτού χώρου δεν απολαμβάνει εξολοκλήρου κάποια Μεγάλη Δύναμη. Οι ΗΠΑ έχασαν την ηγεμονία μετά την εισβολή στο Ιράκ. Η Ρωσία μετά την εμπλοκή της στη Συρία φαίνεται να έχει μία πιο δυναμική παρουσία στο χώρο. Η Ευρώπη στα πλαίσια ανεξαρτητοποίησης από το φυσικό αέριο έχει επιλέξει μία πιο